

Vyjádření školitele k obhajobě doktorské disertační práce

Mgr. Jiřího Motla na téma *Spiritualita a duševní nemoc.*

Magistr Motl zahájil doktorské studium religionistiky na FF UK v roce 2008. Navázal tak na své magisterské studium v tomto oboru, absolvované na pardubické univerzitě, v jehož rámci strávil rok na Islámské Teologické Fakultě v Istanbulu. Během studia složil všechny předepsané zkoušky. Podílel se na vysokoškolské výuce, zvláště přednáškami a cvičeními v oboru psychologie náboženství na HTF UK a FF UK v Praze. Podílel se také na religionistických výzkumech podpořených GAUK Praha, jeden z grantů sám úspěšně vedl. V autorské spolupráci i samostatně publikoval Mgr. Motl pedagogicky i odborně cenné práce, z velké části souvisící s tématem, např. stať „Kritická analýza konceptu psychospirituální krize“, uveřejněnou r. 2011 v časopise *Československá psychologie*.

Průpravu k práci na tématu doktorské disertace získal Mgr. Motl zejména absolvováním dvou odborných stáží v psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě a během pracovní stáže na Jagellonské Univerzitě v Krakově. Rozhodující praktickou kompetenci však Motl získal dlouholetým, osobně hluboce zainteresovaným kontaktem s duševně nemocnými, zejména psychotiky, a s odborníky i laiky, kteří o ně pečují. To je hlavní zdroj, ze kterého načerpal to nejcennější, co jeho disertace obsahuje: jedinečné kvalitativní postřehy a vhledy do zápasu trpících lidských bytostí o smysluplnou existenci. Zaměřil se přitom na ty nemocné, kteří o tomto zápasu mohou říci (v našem sociokulturním okruhu) nejvíce – na ty, kteří chápou své utrpení i svůj zápas jako součást své křesťanské cesty, svého duchovního hledání. Právě jim také dokáže nejlépe rozumět, jejich příběhy k nám jeho prostřednictvím nejsilněji promlouvají.

Magistr Motl je mimo jiné – a patrně především – filosofem. Jako po fundamentu své práce proto neomylně sáhl po „nemocné duši“ klasika – Williama Jamese, muže, v jehož díle se pojí myšlenková hloubka, spirituální opravdovost a psychologická citlivost k prožitkovému detailu. Díky Jamesovi není Motlova pragmatická perspektiva simplexním schématem, nýbrž skutečným klíčem k porozumění odposlouchaným (a vlastně i zčásti spolu-žitým) příběhům.

Wittgensteinova teorie jazykových her se v práci ukazuje jako vysoce aktuální pro českou situaci, kde duševně nemocný, zvláště věřící či pokoušející se věřit, dosud silně trpí rozporem mezi tím, jak promlouvá jeho zkušenost, kterou interpretuje v kontextu své spirituality, a mezi pseudovědeckým jazykem jeho lékaře, vychovaného v duchu vulgárního materialismu, který se snaží pacienta indoktrinovat biologicko-redukcionisticky.

Jako svou třetí hlavní filosofickou oporu zvolil Motl Michela Foucaulta, velkého rozbíječe psychiatrického mýtu duševní nemoci, který za pomoci historické argumentace a sociologické perspektivy pomáhá kritické psychiatrii, aby uznala své meze a osvobodila se jak od biologického redukcionismu, tak od své tradiční úlohy sloužit moci.

Cenným výsledkem autorovy teoretické tvorby je pojednání o alternativních (komplementárních) výkladech duševní nemoci, které nemocným pomáhají zasadit své strádání do smysluplného rámce. Jde o chápání duševní nemoci jako transformačního procesu, o psychospirituální krizi (tento pojem však autor oprošťuje od jeho transpersonalistické ideologizace), o teologicky inspirovaný pojem temné noci duše, o pojem přechodového rituálu a o specificky formulovanou psychosomatickou koncepci.

Přínosné je dále zejména Motlovo propracování vztahů mezi psychopatologickými fenomény a projevy spirituality: spiritualita zdravá a patologická, autentická spiritualita při současné přítomnosti psychotické psychopatologie, jež ji může kontaminovat, atd.

Svoji tvořivost autor nejvíce rozvinul v empirické části disertace. Velmi rozsáhlý byl neformální předvýzkum, během nějž – a to hodnotím jako zvláštní pozitivum – teprve vznikl projekt práce. Biografické rozhovory (z nichž devět autor vybral pro zevrubnou kvalitativní analýzu) dávaly respondentům maximální prostor volně se projevit. Následoval polostrukturovaný rozhovor. Vhodně byly voleny i doplňkové metody. Rozbor je ve všech případech doplněn o souvislosti získané ze zdravotnické dokumentace, z korespondence, od příbuzných atd.

Výsledky svého bádání prezentuje autor jako utříděnou a zhuštěnou rekapitulaci materiálu získaného od respondentů. Jednotlivé subkapitoly následující „Diskuse“ ústí do četných praktických doporučení, velice užitečných pro léčbu, zejména pro psychoterapeutický přístup.

Disertace magistra Jiřího Motla plně vyhovuje standardům kladeným na práce tohoto typu. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení „**velmi dobře**“.

V Pelhřimově dne 8. 5. 2016

Prof. PhDr. Pavel Říčan, CSc.
školitel